

הנהלים לביצוע מחקר במערכת החינוך

הוראת קבע מספר 0281 - החלפה
תוקף הוראה מ-13.1.2022

תחולה

כלל מערכת החינוך

תמצית ההוראה

ההוראה נועדה להגדיר ולאפיין את אמות המידה לבחינת בקשות להיתר ביצוע מחקרים במוסדות חינוך או באמצעותם בקרב אחת או יותר מקבוצות אלה: ילדים בגני ילדים ו/או הוריהם, תלמידים בבתי ספר ו/או הוריהם, עובדי הוראה המועסקים בגני ילדים ובבתי ספר ועובדי משרד החינוך המועסקים באחת מיחידות המשרד. ההוראה כוללת הן את פירוט התנאים הנדרשים לאיסוף מידע חדש לצורכי מחקר במערכת החינוך והן את התנאים לשימוש מחקרי בנתונים קיימים.

כמו כן ההוראה מגדירה את אופן הגשת הבקשות לביצוע מחקר במערכת החינוך ומתארת את הליך הטיפול בהן, לשלביו, בהתאמה לכללים שנקבעו. בצד הגדרת כללי היסוד לקיומו של מחקר ההוראה מפרטת את ההנחיות האתיות הנוגעות לביצועם של המחקרים.

תקציר השינויים

השינויים המרכזיים, בהשוואה להוראה הקודמת, נוגעים לנושאים אלה: **בדיקת עמדתם של ההורים בנוגע להכללת ילדם במחקר:** בשונה מההוראה הקודמת ההוראה מבחינה בין מצבים שבהם נדרשת הסכמה מדעת בכתב של ההורים לצורך הכללת ילדם במחקר לבין מצבים שבהם אפשר לבחון את היעדר התנגדותם לכך ומצבים שבהם אפשר ליידעם בדבר המחקר בלי לדרוש את התייחסותם; **הגדרת התנאים להפעלתה של תוכנית התערבות במסגרת מחקר:** נושא זה לא הוגדר בהוראה הקודמת; **שימוש אקדמי בנתונים שאסף עובד הוראה במוסד שהוא מועסק בו ("מחקר פעולה"):** על פי ההוראה הקודמת עובדי הוראה היו מנועים מלבצע מחקר במקום עבודתם; ההוראה הנוכחית מפרטת את התנאים שאפשר לקיים במסגרתם מחקר מסוג זה ולעשות בו שימוש לצרכים אקדמיים; **הצעת תגמול חומרי למשתתפים במחקר:** על פי ההוראה הקודמת מן הנמנע היה להציע תגמול חומרי למיועדים להשתתף במחקר; ההוראה הנוכחית מבחינה, בהקשר זה, בין תלמידים לעובדי הוראה ומפרטת את התנאים שאפשר להציע במסגרתם תגמול; **אופן אבטחת מידע הנאסף במסגרת פעילות מחקרית במערכת החינוך:** נושא זה לא הוגדר בהוראה הקודמת; **אופן ביצוע תצפיות במוסדות חינוך:** נושא זה לא הוגדר בהוראה הקודמת; ההוראה מבחינה בין דרכי תיעוד שונות של התצפיות

המבוקשות לביצוע (בכתב, בהקלטה קולית או בווידיאו) וכן מפרטת את כמות התצפיות המרבית המותרת על פי אופן התיעוד; **מחקר באוכלוסיות מיוחדות:** בשונה מההוראה הקודמת, הוראה זו מגדירה תנאים ייחודיים הנדרשים לצורך ביצוע מחקר בגני ילדים ובקרב תלמידי החינוך המיוחד; **התנאים הנדרשים לביצוע מחקר במוסדות חינוך לצורך כתיבת עבודה סמינריונית:** נושא זה לא הוגדר בהוראה הקודמת; ההוראה הנוכחית מגדירה את התנאים הנדרשים לצורך הגשת בקשה לביצוע מחקר במוסדות חינוך במסגרת עבודה סמינריונית, להבדיל מעבודות תזה, דוקטורט ומחקרים של חברי סגל במוסדות להשכלה גבוהה; **התנאים הנדרשים לביצוע מחקר בקרב תלמידים העוסק בנושאים רגשיים:** נושא זה לא הוגדר בהוראה הקודמת; בהוראה זו מושם דגש על אלה: פעולות הליווי של הנבדקים לפני ביצוע המחקר, במהלכו ולאחריו; הכישורים והניסיון המעשי הנדרשים לצורך ביצועם של מחקרים בנושאים אלה; הפעולות הנדרשות מעורכי המחקר במצבים שבהם הנתונים מעידים על מצוקה נפשית משמעותית של תלמיד שהשתתף במחקר.

הגורם האחראי

מנהל תחום (רגולציה של המחקרים), לשכת המדען הראשי

073-3931638

madan@education.gov.il

הוראות מבוטלות

- הנהלים לפעילות מחקרית במערכת החינוך **מספר:** 3.9-4 **פורסמה** **בחוזר:** עה/9(ב) **בתאריך:** י"ד באייר תשע"ה, 03 במאי 2015

תוכן העניינים

1. הקדמה	3
2. הגדרות של מושגים מרכזיים לעניין הוראה זו	4
3. הכללים לביצוע מחקר במסגרות המפוקחות על ידי משרד החינוך	6
3.1. הקדמה	6
3.2. פעולות במוסדות חינוך שהכללים לעניין נוהל זה אינם חלים עליהן	7
3.3. הגורמים והפעולות שהכללים בנוהל זה חלים עליהם	7
3.4. כללי היסוד לקיומו של מחקר	8

- 3.5. בדיקת עמדתם של ההורים בנוגע להכללת ילדם במחקר..... 10
- 3.6. המקרים שבהם נדרש אישור הליסינקי מטעמו של משרד הבריאות כתנאי סף לבדיקת בקשה להיתר..... 12
- 3.7. ביצוע פעולה מחקרית לצורך עבודה סמינריונית..... 12
- 3.8. מחקר בקרב תלמידים העוסק בנושאים רגשיים..... 12
- 3.9. מחקר בקרב ילדים בגני ילדים..... 13
- 3.10. מחקר בקרב תלמידים בחינוך המיוחד..... 14
- 3.11.1. ביצוע תצפיות במוסדות חינוך..... 15
- 3.11.2. ביצוע מחקרי הערכה על אודות תוכניות התערבות..... 16
- 3.11.3. שימוש אקדמי בנתונים שאסף עובד הוראה במוסד החינוכי שהוא מועסק בו..... 17
- 3.11.4. מחקר בקרב בעלי תפקיד במוסד חינוך או ביחידות המטה והסמך של משרד החינוך..... 18
- 3.11.5. הצעת תגמול חומרי למשתתפים במחקר..... 18
- 3.11.6. אבטחת המידע הנאסף במסגרת הפעילות המחקרית..... 19
- 3.11.7. הפעולות בתחום האחריות של עורך המחקר..... 19
- 3.11.8. הפעולות באחריותו ובסמכותו של מנהל מוסד החינוך..... 20
4. אופן הגשת בקשות לביצוע מחקר במערכת החינוך והליך הטיפול בהן 20
- 4.1. אופן הגשת הבקשה..... 20
- 4.2. הליך הטיפול בבקשה..... 21
- 4.3. ערעור על דחיית בקשה להיתר..... 23
- 4.4. בקשה להארכת היתר ו/או לשינוי בהיתר..... 23
- 4.5. אי-עמידה בכללים..... 24

בחוזר זה נעשה שימוש בלשון זכר מטעמי נוחות בלבד, והכוונה היא לשני המינים.

1. הקדמה

ההוראה המפורטת בחוזר זה נועדה להגדיר את אמות המידה לבחינת בקשות להיתר ביצוע מחקרים במוסדות חינוך או באמצעותם. ההוראה כוללת הן את פירוט התנאים הנדרשים לאיסוף מידע חדש לצורכי מחקר

במערכת החינוך והן את התנאים לשימוש מחקרי בנתונים קיימים. כמו כן, ההוראה מגדירה את אופן הגשת הבקשות לביצוע מחקר במערכת החינוך ומתארת את הליך הטיפול בהן, לשלביו, בהתאמה לכללים שנקבעו. **התחולה שאליה ההוראה מתייחסת:** כל מחקר המבוקש להתקיים במסגרות חינוך שבפיקוח משרד החינוך או באמצעותן (כאשר המחקר מיועד להתבצע מחוץ לתחומם הפיזי של מוסדות החינוך).

2. הגדרות של מושגים מרכזיים לעניין הוראה זו

- 2.1** **אנונימיזציה של מידע מזהה:** הפיכת מידע מזהה למידע לא מזהה, לצורך השימוש המחקרי בו, באמצעים כגון מחיקת פרטים מזהים שתועדו בכתב, עיוות הקולות הנשמעים בהקלטה קולית וטשטוש פניהם של המצולמים בווידיאו ושל קווי המתאר שלהם.
- 2.2** **בדיקה רפואית:** בדיקה שנועדה להעריך את מצבו הבריאותי של הנבדק תוך שימוש במכשור רפואי, ובכלל זאת בדיקת דם, בדיקת שמיעה, בדיקת המצב של בריאות הפה, בדיקת איכות השינה.
- 2.3** **בגיר:** אדם שמלאו לו 18 שנה ואינו רשום כתלמיד במוסד חינוך.
- 2.4** **בקשה לביצוע מחקר:** בקשה שהוגשה על ידי עורך המחקר במערכת המקוונת להגשת בקשות שבאתר האינטרנט של לשכת המדען הראשי.
- 2.5** **הורים:** ההורים הביולוגיים או האפוטרופוסים החוקיים של התלמיד.
- 2.6** **היתר:** אישור בכתב שהופק על ידי לשכת המדען הראשי כי הבקשה עומדת בנהלים לביצוע מחקר במערכת החינוך.
- 2.7** **הפרה מהותית הנוגעת לאיסוף נתוני המחקר ו/או לשימוש בהם:** כל הפרת הוראה (של עורך המחקר או של מי מטעמו) שנקבעה בהיתר של לשכת המדען הראשי בקשר לביצוע המחקר ו/או כל הפרה של סעיף בכתב ההתחייבות בקשר למחקר שהותר לביצוע.
- 2.8** **כתב הסכמה עבור השתתפות תלמיד במחקר:** טופס המיועד למילוי על ידי הורי תלמידים המסכימים שילדם ישתתף במחקר, לאחר שקראו את מכתב הפנייה הנלווה לכתב ההסכמה מטעמו של עורך המחקר.
- 2.9** **כתב הסכמה עבור השתתפות בגיר שאינו תלמיד במחקר:** טופס המיועד למילוי על ידי בגירים שאינם תלמידים המסכימים להשתתף במחקר, לאחר שקראו את מכתב הפנייה הנלווה לכתב ההסכמה מטעמו של עורך המחקר.
- 2.10** **כתב התחייבות:** מסמך שבו מתחייבים עורך/י המחקר לבצע את כלל הפעולות הקשורות למחקר בהתאם לנוהל זה.
- 2.11** **כתב התנגדות:** טופס המיועד למילוי על ידי הורי תלמידים המתנגדים להשתתפות ילדם במחקר, לאחר שקראו את מכתב הפנייה שהופץ בנושא המחקר מטעמו של עורך המחקר.

- 2.12 מוסד חינוך:** כהגדרתו בחוק לימוד חובה תש"ט-1949, ובכלל זה מוסדות חינוך לתלמידים עם צרכים מיוחדים בגילים 21-3.
- 2.13 מוסר מידע:** כל מי שמספק מידע על הנבדקים במחקר.
- 2.14 מחקר, פעילות מחקרית:** עבודה אמפירית הכוללת פעולת איסוף מידע חדש העשויה גם להיות משולבת בהפעלת תוכנית התערבות חינוכית במסגרות החינוך ו/או הכוללת שימוש במידע קיים במסגרות הנ"ל (להלן "פעולות המחקר") ושלגביה מתקיימים תנאים א' ו-ב' שלהלן:
- א. פעולות המחקר נעשות על ידי אחד מאלה:
- חבר סגל במוסד להשכלה גבוהה, לרבות חבר סגל זוטרי או מרצה מן החוץ
 - סטודנט במוסד להשכלה גבוהה
 - משתלם במסלול פוסט דוקטורט במוסד להשכלה גבוהה
 - חבר סגל ביחידת מחקר/הערכה ממשלתית, מוניציפלית או אחרת.
- ב. בפעולות המחקר ייכללו נבדקים מאחת או מיותר מקבוצות אלה:
- ילדים בגני ילדים ו/או הוריהם
 - תלמידים בבתי ספר ו/או הוריהם
 - עובדי הוראה המועסקים בגני ילדים ובבתי ספר
 - עובדי משרד החינוך המועסקים באחת מיחידות המשרד.
- 2.15 מחקר בנושאים רגשיים:** מחקר שבמסגרתו נאסף מידע ו/או מופעלת תוכנית התערבות חינוכית הנוגעים לרווחתו הנפשית של הנבדק, הכוללים התייחסות לנושאים כגון דימוי עצמי, תחושות דיכאון וחרדה, פגיעות מיניות, אלימות בבית הספר ובמרחב המקוון, מערכות יחסים הורה-תלמיד-מורה.
- 2.16 מידע מזוהה:** כל מידע המתועד (בכתב, באמצעים מקוונים, בהקלטה קולית או בצילום) באופן המאפשר זיהוי של הנבדק או של אדם אחר, אם באופן ישיר (למשל, רישום של שם פרטי ושם משפחה, רישום של מספר תעודת הזהות) ואם באופן עקיף (למשל, איסוף פרטים המייחדים את הנבדק או איסוף פרטי רקע על הנבדק שהחיבור ביניהם מאפשר את זיהויו).
- 2.17 מכתב פנייה בנושא המחקר:** מכתב מטעמו של עורך המחקר המפרט לפחות את אלה: שם עורך המחקר, מסגרת הביצוע של המחקר, מטרת המחקר והנושאים שייבדקו, מאפייני אוכלוסיית הנבדקים, הפעולות המתוכננות לביצוע לצורכי המחקר, אופן השמירה על זכויות הנבדקים (כגון פרטיותם), אופן שמירת הנתונים שייאספו במסגרת המחקר ואופן פרסומם של ממצאיו.
- 2.18 מסלול טיפול "ירוק":** הליך שתכליתו לאפשר לטפל באופן מזורז בבקשות להיתר שנקבע כי רגישותן נמוכה. הקריטריונים לסיווג הבקשות למסלול טיפול "ירוק" והליך הטיפול בהן מפורטים בסעיף 3 להלן.

- 2.19 משרד החינוך, המשרד:** יחידות המטה, היחידות המחוזיות ויחידות הסמך של משרד החינוך במדינת ישראל.
- 2.20 נבדק, מועמד להיבדק:** כל מי שמשתתף או מתוכנן להשתתף במחקר, ובמסגרת המחקר ייאספו ממנו ישירות נתונים או מידע, וכן מי שייאספו על אודותיו נתונים או מידע.
- 2.21 עורך המחקר:** האחראי לביצוע המחקר, אשר הגיש את הבקשה לביצועו במערכת המקוונת להגשת בקשות שבאתר האינטרנט של לשכת המדען הראשי.
- 2.22 פעילות חינוכית:** פעילות באישור ובפיקוח של משרד החינוך, המתבצעת בתחומו של מוסד חינוך או במקום אחר.
- 2.23 פעולה מחקרית אינטראקטיבית:** פעולה מחקרית הנערכת תוך תקשורת בעל-פה של עורך הפעולה עם הנבדק (לדוגמה, ביצוע ריאיון, הנחיית קבוצת מיקוד); ביצוע משימות על ידי הנבדק המלווה בהנחיות של עורך הפעולה.
- 2.24 פעולה מחקרית במסגרת כיתתית:** פעולה מחקרית המיועדת להתקיים במהלך יום הלימודים, במסגרת אחד השיעורים בכיתה הלימוד, בהשתתפות רוב תלמידי הכיתה.
- 2.25 פעולה מחקרית במסגרת פרטנית:** פעולה מחקרית אינטראקטיבית המיועדת להתקיים במהלך יום הלימודים מחוץ לכיתה הלימוד.
- 2.26 פעולת חקר פנימית:** פעולה המתבצעת על ידי בעל תפקיד במוסד החינוך שהוא מועסק בו לצורך הערכה עצמית של עבודתו השוטפת באותו מוסד ולצרכיה בלבד.
- 2.27 תגמול:** שי המוצע לנבדקים על ידי עורך המחקר בעבור השתתפותם במחקר.
- 2.28 תגמול סמלי בעל ערך חינוכי:** שי המוצע לתלמידים המיועדים להשתתף במחקר בעל ערך חינוכי (כגון שובר לרכישת ספרי קריאה), שערכו הכספי אינו עולה על 100 ₪.

3. הכללים לביצוע מחקר במסגרות המפוקחות על ידי משרד החינוך

3.1 הקדמה

לשכת המדען הראשי של משרד החינוך היא האחראית לקביעת הנוהל לביצוע מחקר הכולל פעולה מחקרית בהשתתפות תלמיד או בעל תפקיד במסגרות שבפיקוח משרד החינוך או באמצעותן. הנוהל נקבע בהתאמה להוראות הדין ולכללי האתיקה הנוגעים בדבר וכן בהלימה למדיניות הנהוגה במשרד. מטרתו של הנוהל היא להבטיח כי הפעולות הכרוכות בביצוע המחקר לא יפגעו בדרך כלשהי בכלל המעורבים בו. זאת תוך התחשבות בצורך לעודד את

ביצועו של מחקר שיש בו כדי לקדם את הידע המדעי בנושאים הקשורים לחינוך ולשפר באמצעותו את העשייה החינוכית.

3.2 פעולות במוסדות חינוך שהכללים לעניין נוהל זה אינם

חלים עליהן

- 3.2.1 פעולת חקר פנימית כהגדרתה בסעיף 2 בנוהל זה
- 3.2.2 איסוף מידע על ידי בעל תפקיד במשרד החינוך במסגרת עבודתו במשרד ולצרכיה
- 3.2.3 ביצוע מחקר שהפנייה אל המועמדים להשתתף בו אינה מיועדת להתבצע באמצעות מסגרות חינוך שבפיקוח משרד החינוך
- 3.2.4 ביצוע אבחון או התערבות שמטרתם טיפול פרטני בתלמיד או בענייניו (בחינת בקשות לביצוע פעולה זו היא בסמכות המינהל הפדגוגי)
- 3.2.5 איסוף מידע במסגרת עבודות גמר של תלמידים בתיכון (בחינת בקשות לביצוע פעולה זו היא בסמכות המינהל הפדגוגי)
- 3.2.6 כל סוגי איסוף המידע המתבצעים על ידי סטודנט להוראה במהלך הכשרתו, למעט פעולות מידע לצורכי מחקר (בחינת בקשות לביצוע פעולה זו היא בסמכות מינהל עובדי ההוראה)
- 3.2.7 פיתוח תוכנות מחשב, אמצעי חומרה ומוצרים טכנולוגיים שלא לצורכי מחקר (בחינת בקשות לביצוע פעולה זו היא בסמכות המינהל לתקשוב, לטכנולוגיה ולמערכות מידע)
- 3.2.8 פיתוח ניסיוני של ספרי לימוד וחומרי לימוד (בחינת בקשות לביצוע פעולה זו היא בסמכות המזכירות הפדגוגית)
- 3.2.9 פעולות מדידה והערכה המתבצעות על ידי ראמ"ה (הרשות הארצית למדידה והערכה)
- 3.2.10 כל סוגי איסוף המידע לצורכי עבודה עיתונאית (בחינת בקשות לביצוע פעולה זו היא בסמכות האגף הבכיר לדוברות, לתקשורת ולהסברה).

3.3 הגורמים והפעולות שהכללים בנוהל זה חלים עליהם

- 3.3.1 הכללים בנוהל זה חלים על כלל המעורבים בביצוע המחקר, בהתאמה לתפקידם ולנגיעתם בנושא, כמפורט להלן:
 - א. עורך המחקר ומי מטעמו
 - ב. מנהל הצוות וחברי הצוות הנוגעים בדבר של מוסד החינוך שבמסגרתו או במסגרת פעילותו המחקר מתבצע

- ג. הגוף שהוזמן לבצע את המחקר – אם המחקר מוזמן –
ובכלל זה גוף שהוזמן לבצע מחקר על ידי יחידות
משרד החינוך, כולל יחידות סמך.
- 3.3.2 הכללים בנוהל זה חלים על כל פעולה למטרות מחקר
הנערך במסגרות החינוך או מחוץ לתחומן.
- 3.3.3 לשכת המדען הראשי תשמש כתובת לביורור ולהתייעצות
מקצועית בכל הבקשות להיתר שהכללים בנוהל זה חלים
עליהן.

3.4 כללי היסוד לקיומו של מחקר

- 3.4.1 כל ביצוע מחקר כהגדרתו בסעיף 2 בנוהל זה מחויב בהיתר
של לשכת המדען הראשי.
- 3.4.2 על המחקר לשמש מקור פוטנציאלי להעשרת תחומי הידע
הרלוונטיים לחינוך ו/או לשיפור העשייה של מוסדות החינוך.
- 3.4.3 על המחקר לעמוד בדרישות (בסטנדרטים) המתודולוגיות
לביצוע מחקר המקובלות על ידי מוסדות להשכלה גבוהה
בישראל.
- 3.4.4 תלמיד או בעל תפקיד במוסד החינוך שבו המחקר מתבצע
לא ישתתף באיסוף של מידע או בכל פעולה אחרת כזרוע
מבצעת של עורך המחקר, למעט מידע הנאסף על ידי בעל
התפקיד כחלק מהתערבות חינוכית שהוא מבצע בקרב
תלמידיו במסגרת מחקר.
- 3.4.5 לא יוצגו לנבדק שאלות, והנבדק לא יתבקש לבצע מטלות
או ליטול חלק בפעולת התערבות או בתוכנית שיש באופיין
כדי לפגוע בנבדק או להשפיע עליו באופן פסול מבחינה
חינוכית או מכל בחינה אחרת או כדי להעביר מסרים פסולים
מבחינה חינוכית או מכל בחינה אחרת.
- 3.4.6 לא תיערך פעולת טפלול (הטעיה) של הנבדק במסגרת
מחקר.
- 3.4.7 לא יותר ביצוע מחקר שימנע את ביצוע תוכנית הלימודים
המחייבת בשלמותה, או שיפגע באופן לא מידתי במהלך יום
הלימודים על תכניו.
- 3.4.8 על השאלות הנבדקות, לרבות ניסוחן, ועל אופי המטלות,
ההתערבויות והתוכניות הנבדקות להתאים לאפיוניהם
וליכולותיהם של הנבדקים.
- 3.4.9 ההשתתפות במחקר כפופה להסכמתו החופשית של
המועמד להיבדק. במקרים שבהם המידע על אודות הנבדק
נאסף מאדם אחר נדרשת הסכמה גם של הנבדק (מושא
המידע) לאיסופו.
- 3.4.10 קבלת הסכמתו של תלמיד הנבדק נדרשת גם במקרים
שבהם התקבלה הסכמתם של הוריו לשיתופו במחקר.

- 3.4.11 לא יותר ביצוע מחקר במקרים שבהם הנבדק ו/או הוריו (אם הנבדק תלמיד) כפופים לעורך המחקר או תלויים בו באופן אחר.
- 3.4.12 לא יותר ביצוע מחקר במוסד חינוכי שלומדים או מועסקים בו קרובי משפחה של עורך המחקר.
- 3.4.13 המועמדים להשתתף במחקר לא ייפגעו באופן ישיר או עקיף, אם יחליטו לסרב להשתתף במחקר. על עורך המחקר ועל הנהלת המסגרת החינוכית שבה המחקר מתבצע לעשות את כל הנדרש כדי לוודא את מילוייה של הוראה זו¹.
- 3.4.14 על עורך המחקר ועל הנהלת המסגרת החינוכית שבה המחקר מתבצע לוודא כי יישמרו כלל זכויותיהם של הנבדקים, ובכלל זה זכותם לפרטיות, רווחתם הנפשית ובריאותם.
- 3.4.15 איסוף מידע או שמירה של מידע שנאסף באופן המאפשר את זיהוים של הנבדקים על ידי גורם כלשהו, ובכלל זה עורך המחקר עצמו, כפופים להסכמת הנבדק ו/או להסכמת ההורים בכתב אם הנבדק הוא תלמיד.
- 3.4.16 כל פעולה מחקרית תתבצע תוך הקפדה על בטיחותם של המשתתפים במחקר.
- 3.4.17 פעולות המחקר לא יפריעו לשגרת הפעילות במסגרת החינוכית ולא יגרמו להיעדרות ממושכת של התלמידים ו/או עובדי ההוראה משגרת הפעילות.
- 3.4.18 לא יותר פרסום המידע שנאסף באופן המזהה את הנבדק או המאפשר את זיהויו, למעט מקרים שבהם הנבדק הוא בעל תפקיד ייחודי והוא נתן את הסכמתו לפרסום המזהה על אודותיו.
- 3.4.19 לא יותר פרסום המידע שנאסף באופן המזהה את מוסד החינוך שבו התקיים המחקר או שבמסגרת פעילותו נאסף המידע, או פרסום באופן המאפשר את זיהויו של מוסד החינוך. לצורך חריגה מהוראה זו נדרשת הסכמה חופשית ומדעת של מנהל מוסד החינוך הנוגע בדבר וכן נדרש אישור לפרסום זה מטעמה של לשכת המדען הראשי.
- 3.4.20 לא יותר איסוף מידע על ביצוע עברה לכאורה (שלא חלה לגביה חובת דיווח) באופן המאפשר את זיהויו הנבדק על ידי גורם כלשהו, ובכלל זה עורך המחקר עצמו.

¹ יובהר כי במחקר המערב תלמידים ו/או הורים כנבדקים מצבי הסירוב כוללים: סירוב של התלמיד להשתתף כנבדק, סירוב של ההורים להשתתף כנבדקים או סירוב של ההורים להסכים להשתתפות ילדם כנבדק.

3.4.21 כל בקשה לחריגה מכללי היסוד המפורטים בנוהל זה תוגש על ידי מבקש ההיתר ללשכת המדען הראשי, והיא תיוועץ בעניין זה עם הלשכה המשפטית של המשרד לצורך קבלת החלטה בדבר הבקשה החריגה.

3.5 בדיקת עמדתם של ההורים בנוגע להכללת ילדם במחקר

3.5.1 בכל מחקר שמועמדים להשתתף בו תלמידים² עורך המחקר מחויב להפיץ מכתב פנייה (באמצעות המסגרת החינוכית) בקרב הוריהם בנוגע להשתתפות המבוקשת של ילדיהם במחקרו.

3.5.2 בכל אחד מהמקרים המפורטים להלן (ביחד או לחוד) יילווה למכתב הפנייה **כתב הסכמה להשתתפות תלמיד במחקר**, בנוסח שאושר על ידי לשכת המדען הראשי, שההורים המסכימים להשתתפות ילדם במחקר יונחו למלא. המחקר יכלול:

- איסוף מידע מזוהה;
 - פעולה אחת לפחות בהשתתפות ילדים בגני ילדים;
 - פעולה מחקרית המיועדת להתבצע במסגרת פרטנית;
 - פעולה מחקרית הכוללת תלמידים ספציפיים מתוך קבוצה, כגון כיתה (תתבצע פנייה להורי התלמידים הספציפיים המועמדים להיכלל במחקר);
 - שימוש במכשיר או באביזר שאינו חלק מהציוד השגרתי המשמש את התלמיד במוסד החינוכי;
 - דירוג תלמידים עמיתים לכיתה על פי יחסי ריחוק-קרבה ביניהם (הערכה סוציומטרית);
 - פעולה מחקרית אחת לפחות המחויבת באישור ועדת הלסינקי של משרד הבריאות כתנאי סף לביצועה (ראה סעיף 3.6);
 - איסוף מידע באחד מהנושאים הבאים לפחות: התנהגויות סיכון, התנהגויות אלימות, בריונות או הצקות, מצוקה נפשית, מיניות, טראומה, הפרעה נפשית, אמונה דתית.
- 3.5.3 במחקר המחייב הבעת הסכמה של ההורים לצורך השתתפות ילדם במחקר ימלא ההורה, כעדות להסכמה הנדרשת, טופס מקוון, או יחתום על טופס לא מקוון שנוסחו אושר על ידי לשכת המדען הראשי. העתק של הטופס

² בין אם באופן אקטיבי, בהשתתפות בפעולה מחקרית, ובין אם באופן פסיבי, כמושאי מידע על אודותיהם שנמסר על ידי אחרים.

המאוסר/החתום יועבר להנהלת המוסד החינוכי הנוגעת בדבר לפני תחילת ביצוע המחקר (דוגמאות לאופן ניסוח הטופס מוצגות [בנספחים 4-1](#)). תלמיד שהוריו לא אישרו את השתתפותו על גבי הטופס לא ייטול חלק במחקר הנוגע בדבר.

3.5.4 במקרה שאיסוף המידע במסגרת המחקר ייערך באופן

מזוהה יש לפרט במכתב הפנייה להורים את אלה:

א. המועד האחרון שבו עורך המחקר מתחייב להשמיד את הנתונים המזוהים (המועד שייקבע לא יעלה על שנתיים ממועד הפצת המכתב)

ב. התחייבות שהנתונים המזוהים ישמשו לצורכי המחקר המבוקש בלבד ולא יועברו, במתכונתם הגולמית, לאף גורם מחוץ לצוות המחקר (אף לא לצוות המוסד החינוכי ולהורי הנבדקים)

ג. האמצעים שישמשו לאבטחת הנתונים המזוהים שהשימוש בהם יוגבל למחקר המבוקש בלבד (למשל, שמירת הנתונים בכספת או בקובץ מחשב שהגישה אליו מוגבלת באמצעות סומה הידועה לחברי צוות המחקר בלבד)

ד. התחייבות לפרסום ממצאי המחקר באופן שאינו מזוהה את הנבדקים או את מוסדות החינוך שבהם או באמצעותם נאסף המידע.

3.5.5 בכל אחד מהמקרים שבהם מתוכננת השתתפות תלמיד

במחקר ואשר אינם מופיעים ברשימה שהוצגה בסעיף 3.5.2 שלעיל, יילווה למכתב הפנייה **כתב התנגדות** שנוסחו אושר על ידי לשכת המדען הראשי. הורים המתנגדים להכללת ילדם במחקר יונחו למלא ולהעבירו להנהלת בית הספר **תוך שבוע ימים** ממועד הפנייה אליהם (דוגמה לאופן ניסוח הטופס מוצגת [בנספח 5](#)).

תלמיד שהוריו העבירו להנהלת המסגרת החינוכית את כתב ההתנגדות שהוזכר לעיל לא ייטול חלק במחקר הנוגע בדבר.

3.5.6 על הפנייה להורים להיערך בכתב בכל המקרים שבהם אין

מניעה לעשות כן, ועליה להיות מוצגת בשפה ברורה ומותאמת לאפיוניה של אוכלוסיית היעד. במקרה ששפת ההתקשרות של צוות המוסד החינוכי עם ההורים אינה עברית באחריותו של עורך המחקר לספק נוסח מתורגם של המכתב לשפת ההתקשרות עם אותם ההורים. התרגום יותאם לנוסח המכתב בשפה העברית שאושר להפצה על ידי לשכת המדען הראשי.

3.6 המקרים שבהם נדרש אישור הלסינקי מטעמו של משרד

הבריאות כתנאי סף לבדיקת בקשה להיתר

- 3.6.1 בקשה לביצוע בדיקה רפואית
- 3.6.2 בקשה לביצוע בדיקה או מדידה שאיננה רפואית, אך להשתתפות בה יכולה להיות השפעה על מצבו הבריאותי של הנבדק, ובכלל זאת: פעילות פיזית בלתי שגרתית, שימוש במכשיר הכרוך במגע עם הנבדק שאינו מתבצע בשגרה וביצוע מחקר בקרב ילדים חולים
- 3.6.3 בקשה לביצוע בדיקה שלמידע המופק ממנה עשויה להיות משמעות רפואית, ובכלל זאת הסקת מסקנות בתחום הגנטיקה (למשל, דגימת שיער או דגימת רוק שיתאפשר ללמוד ממנה על ההתפתחות ההורמונלית של הנבדקים).

3.7 ביצוע פעולה מחקרית לצורך עבודה סמינריונית

- 3.7.1 בקשה של סטודנט לבצע פעולה מחקרית לצורך עבודה סמינריונית (במסגרת לימודיו לתואר ראשון או לתואר שני במוסד להשכלה גבוהה) תיבחן על ידי לשכת המדען הראשי רק אם היא סווגה למסלול טיפול "ירוק".³
- 3.7.2 במקרים שמבוקש שימוש בנתונים קיימים (במוסד החינוכי), שנאספו במסגרת "פעולת חקר פנימית" לצורך עבודה סמינריונית, תוגש הבקשה להיתר על ידי מנחה הקורס שבמסגרתו מבוקש השימוש הנ"ל תוך מילוי ההנחיות בנושא המפורטות בסעיף 3.1.3

3.8 מחקר בקרב תלמידים העוסק בנושאים רגשיים

- 3.8.1 מחקר העוסק בנושאים רגשיים ינוהל על ידי חוקר בעל ניסיון של שלוש שנים לפחות בביצוע מחקרים בתחום הפסיכולוגיה הקלינית של ילדים/בני נוער ו/או בתחום הפסיכולוגיה החינוכית.
- 3.8.2 ביצוע מחקר בנושאים רגשיים (הפעלת התערבות, איסוף מידע) יוכל להיערך על ידי מנהל המחקר (החוקר הראשי) או על ידי מי שהוסמכו על ידו באמצעות תוכנית הכשרה מפורטת, שהוגשה באופן מפורט לבחינה של לשכת המדען הראשי כחלק ממסמכי הבקשה.

³ הסיבה לכך היא שלצורך ביצוע עבודה סמינריונית (להבדיל מתזה או מעבודת דוקטורט) אין זה מידתי מבחינתו של המשרד להשקיע מאמץ בקיום ההתייעצויות עם אנשי המקצוע הנוגעים בדבר, הנדרשות במקרים שבהם הבקשה סווגה למסלול "אדום". כמו כן, אין זה מידתי לתכלית הנ"ל להשקיע מאמץ בהיערכות מיוחדת של מוסדות החינוך הנדרשת לצורך ליווי הנבדקים בהקשר של פעולות מחקריות מורכבות.

- 3.8.3 איסוף מידע העוסק בנושאים רגשיים באמצעות שיחה אישית בעל-פה עם התלמיד הנבדק יוכל להתבצע אך ורק על ידי מומחה בתחום הפסיכולוגיה הקלינית ו/או הפסיכולוגיה החינוכית, שהתאמתו לביצוע התשאול בהקשר המבוקש תיקבע בהתייעצות עם אגף שפ"י.
- 3.8.4 להורי הנבדקים ולתלמידים מכיתה ז' ומעלה יישלח דף מידע המתייחס למוקדי סיוע שהמעוניינים יוכלו לפנות אליהם (ראה דוגמה לנוסח דף המידע [בנספח 7](#)). דף המידע יישלח מיד בתום איסוף המידע בקרב התלמידים.
- 3.8.5 במקרים בעלי רגישות מיוחדת, בהתאם לשיקולו של אגף שפ"י, יישלח להורים, בנוסף לדף המידע שלעיל, מסמך מטעמו של מנהל המוסד, ובו תפורט בפניהם האפשרות להזמין שיחה עם חבר צוות המוסד החינוכי או עם חבר צוות המחקר, תוך ציון שמם (ראה דוגמאות לנוסח המסמך [בנספח 6](#)).
- 3.8.6 במקרים שממצאי התשאול עלולים להעלות חשש למצוקה רגשית חמורה של הנבדק (כגון דיכאון קליני או כוונה אובדנית) על עורך המחקר להמציא לאישורה של לשכת המדען הראשי מפתח לאיתור המקרים שבהם עלה החשש הנ"ל.
- 3.8.7 איתור המקרים על פי המפתח שאושר יתבצע מיד בתום איסוף המידע.
- 3.8.8 הדיווח למנהל יתבצע תוך יום עבודה אחד לכל היותר ממועד איסוף המידע בכיתה הנבדקת.
- 3.8.9 במועד איסוף המידע בכיתה הנבדקת יהיה נוכח בבית הספר יועץ שכבת הגיל הנוגעת בדבר.

3.9 מחקר בקרב ילדים בגני ילדים

- 3.9.1 למעט המקרים המפורטים בסעיף 3.9.2 להלן, איסוף מידע מילדים בגני ילדים כפוף להצגת עדות בכתובים מטעמו של עורך המחקר על ניסיונו/ם של אוסף/י המידע בעבודה חינוכית עם ילדים צעירים. בדיקת התאמתו של הניסיון המוצג למחקר הספציפי תתבצע על ידי האגף לחינוך קדם-יסודי.
- 3.9.2 במקרים הבאים לא תידרש הצגת העדות הנ"ל:
 א. אוסף המידע הוא חבר סגל או סטודנט לתואר שני או שלישי באחד או ביותר מהתחומים הבאים, תוך התמחות בשכבת הגיל הרלוונטית: קלינאות תקשורת, ריפוי בעיסוק, פיזיותרפיה, פסיכולוגיה חינוכית, פסיכולוגיה התפתחותית, חינוך בגיל הרך, יעוץ חינוכי.

ב. המחקר מתבצע במסגרת עבודתו של חבר סגל במוסד
אקדמי המעסיק לצורכי המחקר צוות אוספי מידע
שלגביו הצהיר בכתובים כי:

(1) הוא סיפק לו הכשרה ייעודית הנוגעת לדרכי
תקשורת עם ילדים בגיל הרך;

(2) בבחירת אוספי המידע הוא נתן עדיפות לבעלי
תעודת הוראה (כשכל יתר מאפייני הניסיון של אוסף
המידע המיועד שווים);

(3) הוא סיפק תיאור של ההכשרה בהקשר הרלוונטי
לצורך בחינת התאמתה לפעולות המחקריות
המבוקשות לביצוע על ידי האגף לחינוך קדם יסודי.

ג. איסוף המידע מבוסס על תצפיות בלבד.

3.9.3 איסוף מידע במסגרת קבוצתית יוגבל ל-40 דקות ברצף ולא
יימשך יותר מ-80 דקות במהלך יום לימודים אחד.

3.94 איסוף מידע במסגרת פרטנית או זוגית יוגבל ל-20 דקות
ברצף ולא יימשך יותר מ-40 דקות במהלך יום לימודים אחד.

3.10. מחקר בקרב תלמידים בחינוך המיוחד

3.10.1 למעט המקרים המפורטים בסעיף 3.10.2 להלן איסוף
מידע מתלמידים עם מוגבלות כפוף להצגת עדות בכתובים
מטעמו של עורך המחקר על ניסיונו/ם של אוסף/י המידע
בעבודה חינוכית או טיפולית עם תלמידים בעלי מוגבלות.
בדיקת התאמת הניסיון המוצג למחקר הספציפי תתבצע על
ידי האגף לחינוך מיוחד.

3.10.2 במקרים הבאים לא תידרש הצגת העדות הנ"ל:

א. אוסף המידע הוא חבר סגל או סטודנט לתואר שני או
שלישי באחד או ביותר מהתחומים קלינאות תקשורת,
ריפוי בעיסוק, פיזיותרפיה, פסיכולוגיה חינוכית,
פסיכולוגיה התפתחותית, חינוך מיוחד וייעוץ חינוכי,
שיש לו התמחות מחקרית ספציפית באחת או ביותר
מהמוגבלויות האלה: חושית, פיזית, נפשית, לקות
למידה, קשיי קשב וריכוז, קשיים רגשיים, קשיים
התנהגותיים, שכלית-התפתחותית, אוטיזם, תסמונות
נדירות.

ב. המחקר מתבצע במסגרת עבודתו של חבר סגל במוסד
אקדמי המעסיק לצורכי המחקר צוות אוספי מידע
שלגביו הצהיר בכתובים כי:

(1) הוא סיפק לו הכשרה ייעודית הנוגעת להוראה
ולטיפול בתלמידים עם מוגבלות;

- (2) בבחירת אוספי המידע תינתן עדיפות לבעלי תעודת הוראה (כשכל יתר מאפייני הניסיון של אוסף המידע המיועד שווים);
- (3) הוא סיפק תיאור של ההכשרה בהקשר הרלוונטי לצורך בחינת התאמתה לפעולות המחקריות המבוקשות לביצוע על ידי האגף לחינוך מיוחד.
- 3.10.3 פעולות המחקר יתבססו על כלים מחקריים התואמים את סוג המוגבלות של תלמידי הקבוצה הנבדקת.
- 3.10.4 פעולות המחקר יותאמו ליכולות הפיזיות-קוגניטיביות-נפשיות-תקשורתיות של התלמידים (בהתאמה לסוג הלקות).
- 3.10.5 לא יכללו בפעולות המחקר תלמידים שלהערכת הצוות החינוכי השתתפותם תחייב תמיכה אינטנסיבית בהם מצידו בזמן איסוף המידע.
- 3.10.6 איסוף מידע במסגרת קבוצתית יוגבל ל-40 דקות ברצף ולא יימשך יותר מ-80 דקות במהלך יום לימודים אחד.
- 3.10.7 איסוף מידע במסגרת פרטנית או זוגית יוגבל ל-20 דקות ברצף ולא יימשך יותר מ-40 דקות במהלך יום לימודים אחד.
- 3.10.8 במהלך שנת לימודים אחת לא יתקיים יותר ממחקר אחד במוסד לחינוך מיוחד.

3.11. ביצוע תצפיות במוסדות חינוך⁴

- 3.11.1 לצורך ביצוע תצפיות בשיעור או בפעילות חינוכית אחרת במוסד חינוכי שמעורבים בה תלמידים נדרשת הסכמתו מבעוד מועד של בעל התפקיד בכיתה/בקבוצה הנוגעת בדבר לעריכתן. כמו כן יש ליידע את הורי התלמידים המועמדים להשתתף בפעילות שבה מבוקש לצפות לגבי ביצוען המתוכנן של התצפיות.
- 3.11.2 במקרה שמבוקש ביצוע של תצפית בודדת, לא תתועד תצפית זו באופן המזהה מי מהתלמידים בכיתה/בקבוצה הנצפית.
- 3.11.3 אם תיעוד התצפיות מתוכנן להתבצע בכתב, ללא רישום פרטים המזהים את התלמידים הנצפים, ומבוקשות להיערך שלוש תצפיות לכל היותר, יש ליידע את ההורים בדבר התצפיות המתוכננות. מכתב היידוע יישלח להורים לפחות שבוע ימים לפני תחילת ביצוע התצפיות.

4 לצורך סיוע באפיון המקרים המפורטים בסעיף זה מפורטים בטבלה [בנספח 8](#) התנאים לקיום תצפיות במוסד חינוכי על פי פרמטרים אלה: אמצעי התייעוד, אפשרות זיהוי המשתתפים וכמות התצפיות המבוקשות לביצוע.

3.11.4 אם תיעוד התצפיות מתוכנן להתבצע בכתב, ללא רישום פרטים המזהים את התלמידים הנצפים, ומבוקשות להיערך ארבע תצפיות ומעלה, ביצוע התצפיות מותנה באי-התנגדות לביצוען של אף אחד מהורי התלמידים בכיתה/בקבוצה הנוגעת בדבר. טופס לבדיקת האי-התנגדות יישלח להורים לפחות שבוע ימים לפני המועד שבו התצפיות מיועדות להתחיל להתבצע.

3.11.5 אם תיעוד התצפיות מתוכנן להיערך באופן המזהה את התלמידים הנצפים (בכתב, בהקלטה קולית או בצילומי וידיאו), ביצוע התצפיות מותנה בהסכמה מדעת של כלל הורי התלמידים בכיתה/בקבוצה הנוגעת בדבר להכללת ילדם בהן.

3.11.6 אם תיעוד התצפיות מתוכנן להיערך באופן המזהה את בעל התפקיד במוסד החינוכי המנחה את הפעילות הנצפית (בכתב, בהקלטה קולית או בצילומי וידיאו), ביצוע התצפיות מותנה בהסכמה מדעת של בעל התפקיד לתיעוד המזהה על אודותיו.

3.11.7 במקרה של תיעוד תצפיות באמצעות צילומי וידיאו על עורך המחקר לאפשר לכלל המשתתפים בתיעוד, אם ירצו בכך, לצפות בצילומים בהשתתפותם לאחר ביצועם ולהסיר מהתיעוד את צילומי של כל נצפה שביקש זאת.

3.11.8 אם ביצוע התצפיות ייצור הפרעה כלשהי למהלך הסדיר של השיעור/הפעילות החינוכית, תידרש הפסקתן לאלתר בכיתה/בקבוצה הנוגעת בדבר.

3.12. ביצוע מחקרי הערכה על אודות תוכניות התערבות

3.12.1 לצורך ביצוע מחקר על אודות תוכנית חינוכית המופעלת במוסד חינוכי באופן בלתי תלוי במחקר, ההיתר מותנה, כתנאי סף לביצוע המחקר, ברישומה של התוכנית העומדת לבדיקה במאגר התוכניות החינוכיות המאושרות של משרד החינוך המופיע בכתובת האינטרנט <https://pob.education.gov.il/MeydaHinuchi/Pages/educational-programs.aspx>

3.12.2 הפעלת תוכנית התערבות במסגרת מחקר מחייבת עמידה בתנאים האלה:

א. הסכמתו העקרונית של מנהל בית הספר להפעלת התוכנית בקרב המועמדים להשתתף בה במוסד שבניהולו

ב. הסכמת עובדי ההוראה המועמדים להשתתף בתוכנית ו/או בהפעלתה בקרב תלמידיהם ו/או בפיקוח על דרכי הפעלתה לבצע את המבוקש

ג. במקרה של תוכנית המיועדת להעברה בקרב תלמידים, הסכמה של 80% לפחות מההורים בכיתות/בגני הילדים להשתתפות ילדם במחקר (הכולל השתתפות בתוכנית ובפעולות איסוף המידע על אודותיה).

3.12.3 ההורים שלא הסכימו להכללת ילדם במחקר יונחו לבחור בין החלופות האלה: הכללת ילדם בפעולות התוכנית ללא השתתפות באיסוף המידע, הכללת ילדם בפעילות לימודית חלופית בזמן שבו פעילויות המחקר מתנהלות.

3.13. שימוש אקדמי בנתונים שאסף עובד הוראה במוסד החינוכי שהוא מועסק בו

- 3.13.1 במקרה שעובד הוראה, שהוא גם סטודנט במוסד להשכלה גבוהה, ערך פעולת חקר פנימית, הוא רשאי להגיש ללשכת המדען הראשי בקשה לעשות שימוש בנתונים שאסף במסגרת אותה פעולה לצרכיו האקדמיים.
- 3.13.2 הנתונים שייעשה בהם שימוש לצורכי העבודה האקדמית לא יאפשרו את זיהויו של הורה, תלמיד או אדם אחר כלשהו, למעט עובד ההוראה עצמו.
- 3.13.3 השימוש האקדמי בנתונים שאסף עובד הוראה על אודות תלמידים או הורים במסגרת פעולת החקר הפנימית כפוף לאי-התנגדותם לשימוש האקדמי המבוקש של כלל ההורים בקבוצת התלמידים/ההורים שהנתונים מתייחסים אליה. עורך המחקר יאפשר להורים להביע את התנגדותם לשימוש האקדמי המבוקש בנתונים תוך שבוע ימים מיום הפנייה אליהם בנושא.
- 3.13.4 במקרה שתובע התנגדות לשימוש האקדמי המבוקש בנתונים, לא ייחשף עובד ההוראה לזהותו של ההורה המתנגד. לצורך זאת יונחה ההורה המתנגד להעביר את כתב ההתנגדות למנהל בית הספר (אם איסוף המידע נערך בבית ספר) או למפקחת על גן הילדים (אם איסוף המידע נערך בגן ילדים). המנהל או המפקחת על הגן, בהתאמה למקרה, יודיעו לעובד ההוראה העורך את המחקר על התקבלותה של התנגדות לשימוש האקדמי בנתונים שאסף, בלי לציין את זהותו של ההורה המתנגד או של ילדו (דוגמה לנוסח פנייה להורים לצורך בקשת שימוש אקדמי בנתונים שנאספו במסגרת פעולת חקר פנימית מובאת [בנספח 9](#)).
- 3.13.5 הנתונים שאסף עובד ההוראה במתכונתם הגולמית לא יועברו לאף גורם, ויעשה שימוש אקדמי אך ורק בעיבוד בלתי מזוהה של נתונים אלה.

3.14. מחקר בקרב בעלי תפקיד במוסד חינוך או ביחידות

המטה והסמך של משרד החינוך

- 3.14.1 לצורך בקשת השתתפות במחקר של בעל תפקיד במוסדות חינוך יפנה עורך המחקר לבעל התפקיד באמצעות מנהל המוסד החינוכי שבעל התפקיד מועסק בו.
- 3.14.2 במחקר יוכלו להשתתף אך ורק בעלי התפקיד המצוינים במסמך ההיתר מטעמה של לשכת המדען הראשי, שיוצג לעיונם.
- 3.14.3 לא יימסרו לעורך המחקר פרטי התקשרות של בעלי תפקיד במוסדות חינוך (לצורך בקשת השתתפותם במחקר) בלי שניתנה לכך הסכמתם בכתב מבעוד מועד.
- 3.14.4 לצורך בקשת השתתפות במחקר של בעל תפקיד במטה משרד החינוך או ביחידות הסמך יפנה עורך המחקר ישירות לבעל התפקיד הנוגע בדבר.
- 3.14.5 זכותם של בעלי התפקיד המועמדים להשתתף במחקר לסרב לבקשתו של עורך המחקר בלי שיידרשו לנמק את החלטתם ובלי שייפגעו ממנה בדרך כלשהי.
- 3.14.6 אם איסוף המידע המחקרי מיועד להיות מתועד באופן המזהה את בעל התפקיד הנבדק, תידרש הסכמתו לכך בכתובים מבעוד מועד לצורך השתתפותו במחקר ([בנספח 10](#) מובא נוסח כתב ההסכמה המיועד למילוי על ידי בעל התפקיד במקרה זה).
- 3.14.7 ככלל ייערך פרסום ממצאי המחקר באופן שאינו מזהה את בעל התפקיד הנבדק. במקרים שיש לבעל התפקיד עניין בפרסום שמו או שמן הנמנע שלא לזהותו (למשל, בשל ייחודיות תפקידו) תידרש הסכמתו מבעוד מועד של בעל התפקיד לפרסום הנתונים על אודותיו באופן מזהה.
- 3.14.8 איסוף מידע מבעל תפקיד במוסד חינוך לא ייערך במהלך השעות המיועדות לעבודתו עם התלמידים.

3.15. הצעת תגמול חומרי למשתתפים במחקר

- 3.15.1 לתלמידים המועמדים להשתתף במחקר ו/או להוריהם לא יוצע תגמול חומרי לצורך עידודם להשתתף במחקר, למעט תגמול סמלי בעל ערך חינוכי וכן השתתפות בהוצאות נסיעה במקרה שהמחקר מיועד להתבצע מחוץ למסגרת החינוכית.
- 3.15.2 לצורך עידוד של עובדי הוראה להשתתף במחקר באמצעות תגמול חומרי יוכל עורך המחקר להציע לעובד ההוראה המועמד להיבדק תגמול כספי או שווה ערך כספי (כגון שוברי קנייה) בכפוף לתנאים האלה:

- א. המחקר לא נערך בהזמנתו ו/או במימונו של גורם כלשהו במשרד החינוך;
- ב. משרד החינוך אינו משתתף בביצוע המחקר.
- 3.15.3 אם השתתפות בכלל פעולות המחקר היא תנאי לקבלת התגמול, יובהר הדבר מבעוד מועד למועמד להשתתף במחקר במסגרת הפנייה אליו.
- 3.15.4 אפשר להציע תגמול חד-פעמי בלבד, שיוענק למשתתף בתום פעולות המחקר שישתתף בהן.

3.16. אבטחת המידע הנאסף במסגרת הפעילות המחקרית

- 3.16.1 עורך המחקר יעמוד בכלל ההתחייבויות הנוגעות לאבטחת המידע המיועד להיאסף במסגרת הפעילות המחקרית המבוקשת לביצוע, בהתאם להוראות המפורטות בסעיפים 2-12 בכתב ההתחייבות המוצג [בנספח 12](#), וכן בהתאם להוראות הנוספות המוצגות בנספח א' של כתב ההתחייבות הנ"ל.
- 3.16.2 אם מבוקשים הפעלה של מערכת טכנולוגית או אפליקציה או אתר אינטרנט ייעודי לצורך המחקר, תבחן היחידה לאבטחת מידע במשרד החינוך את עמידות הבקשה בנוהלי האבטחה של המשרד, מעבר להתחייבויות המוזכרות בסעיף 3.16.1.

3.17. הפעולות בתחום האחריות של עורך המחקר

- 3.17.1 על עורך המחקר להציג את מסמך ההיתר, את הצעת המחקר, את כלי המחקר, את כתב ההתחייבות החתום ואת מכתב הפנייה להורים (אם נדרש) למנהל מוסד החינוך שבו או במסגרת פעילותו מבוקש להתבצע המחקר, וכן לגורמים נוספים לפי הצורך, בהתאם להוראות ההיתר.
- 3.17.2 במקרים שבהם יבוצע המחקר באמצעות נציגיו של האחראי למחקר, עליהם להציג למנהל המוסד ולגורמים הנוספים, לפי דרישות ההיתר, ייפוי כוח מטעמו של עורך המחקר המסמיך אותם לבצע את פעולות המחקר. ייפוי הכוח יכלול את שמם המלא ואת מספר תעודה הזהות שלהם.
- 3.17.3 על עורך המחקר לוודא שבמכתבי הפנייה להורי המועמדים להיבדק – אם נדרשים מכתבים כאלה להפצה – נכללת הצהרתו על אחריותו לתוכן המכתב, כדלקמן: "אני מצהיר בזאת שמכתבי זה כולל התייחסות ראויה לכלל הפעולות המתוכננות לצורכי המחקר הנדון ושהותרו לביצוע על ידי לשכת המדען הראשי, ורק להן, ובכלל זה תיאור ממצא ומפורט של כל הפעולות שיש להן נגיעה כלשהי לתלמידים ו/או להוריהם, בהתאמה למקרה".

- 3.17.4 על עורך המחקר לוודא שכל הפעולות הקשורות למחקר יתבצעו בהלימה לכל אלה:
א. הכללים המפורטים בנוהל זה
ב. הוראות כתב ההתחייבות שעורך המחקר חתם עליו
ג. ההוראות במסמך ההיתר שהומצא לעורך המחקר.

3.18. הפעולות באחריותו ובסמכותו של מנהל מוסד החינוך

- 3.18.1 על המנהל לדרוש לעיונו את היתר לשכת המדען הראשי ואת כל המסמכים הנוגעים למחקר.
3.18.2 במקרים שבהם איסוף המידע מיועד להתבצע שלא על ידי עורך המחקר עצמו על המנהל לדרוש את יפוי הכוח הנוגע בדבר של האחראי למחקר.
3.18.3 על המנהל לבדוק את התאמת המחקר המבוקש לביצועו בהקשר הייחודי של המוסד שבניהולו. בין היתר עליו לבחון אם המועמדים להיבדק השתתפו בפעילות מחקרית בנושא דומה בעבר הקרוב ואם צוות המוסד החינוכי ערוך לסייע למשתתפים במחקר ככל שנדרש.
3.18.4 על המנהל לוודא את יכולתו ואת היכולת של מוסד החינוך שבניהולו לעמוד בכללים החלים על פעולות המחקר ולוודא את יישומם בפועל.
3.18.5 אם החליט המנהל לאשר את ביצוע המחקר במוסד שבניהולו, עליו לקבוע את משך הזמן המרבי שאפשר להקדיש לביצועו. זאת תוך התחייבותו כי לא יהיה בפעולות המחקר כדי לפגוע ביכולתו של צוות ההוראה לעמוד בדרישות תוכנית הלימודים הקבועה.
3.18.6 על המנהל לעדכן על קיומו של המחקר את כל עובדי המוסד ו/או תלמידיו שיש להם נגיעה למחקר, וכן לעדכןם בדבר התנאים שנקבעו לביצועו של המחקר במסמך ההיתר.
3.18.7 על המנהל לוודא כי תלמידים שלא ישתתפו במחקר (אם בגלל אי-הסכמה/התנגדות של הוריהם או בגלל סירובו של התלמיד עצמו להשתתף) יעסקו בפעילות חינוכית חלופית במועד של ביצוע המחקר.
3.18.8 על המנהל לשמור את כל המסמכים שהוגשו לידי בקשר למחקר שאושר על ידו למשך שבע שנים מיום סיום המחקר.

4. אופן הגשת בקשות לביצוע מחקר במערכת החינוך והליך הטיפול בהן

4.1 אופן הגשת הבקשה

- 4.1.1 להגשת בקשה לביצוע מחקר במוסדות חינוך או לשימוש מחקרי בנתונים שנאספו יש להיכנס למערכת המקוונת

באתר האינטרנט של לשכת המדען הראשי (להלן "המערכת המקוונת") בקישור הזה:

<https://apps.education.gov.il/MdnNet/home>

4.1.2 מבקש שטרם הגיש בקשה כלשהי במערכת המקוונת יבצע הליך רישום מקדים בהתאם להנחיות המפורטות באתר. עם תום הליך הרישום, הנמשך כיום אחד, יוכל המבקש להגיש את בקשתו.

4.1.3 לצורך רישום הבקשה במערכת והעברתה לטיפול יש למלא את השאלון המופיע באתר הנ"ל, הכולל שאלות בדבר מאפייני המחקר, וכן לצרף את המסמכים הנדרשים בהתאם להנחיות המפורטות בקישור הזה:
<https://meyda.education.gov.il/files/LishcatMadaan/commitment.pdf>

4.1.4 כמו כן, לפני הגשת הבקשה מומלץ לעיין בשאלות להכוונה עצמית המפורטות בנספח 10.

4.2 הליך הטיפול בבקשה

4.2.1 כל בקשה שנרשמה במערכת תנותב על ידי לשכת המדען הראשי לאחד משני מסלולי הטיפול האלה:

מסלול א': "המסלול האדום לבדיקת בקשות להיתר" ככלל ינותבו למסלול זה על ידי לשכת המדען הראשי הבקשות הכוללות מחקרים המורכבים מבחינת אפיוניהם על פי אחד או יותר מהקריטריונים המפורטים להלן או על פי שיקול דעתה המקצועית של לשכת המדען הראשי. היתר לשכת המדען הראשי יינתן רק לאחר הגעה למסקנה כי הבקשה, ובכלל זה שיטות המחקר וכלי המחקר, עומדת בכל כללי הנוהל.

הבקשה תנותב למסלול א' אם היא כוללת בדיקה של אחד מאלה לפחות:

- התנהגויות לא חוקיות
- אלימות, בריונות או הצקות (בין אם הנבדק הוא תוקפן, עד לפעולה או קורבן)
- התנהגויות סיכון (סיכון עצמי או סיכון לזולת), הכוללות התמכרויות בתחומים שונים, וביניהן: שימוש בחומרים ממכרים (כגון סמים ואלכוהול), הימורים, נהיגה מסוכנת
- קיומם של רגשות שליליים אצל הנבדק או אצל אחרים (כגון חרדה, דיכאון, כוונה אובדנית)
- זהות מגדרית או מינית (התנהגות/פעילות מינית, חשיפה לתכנים מיניים וכו')
- טראומה (פגיעה בנפש או בגוף כתוצאה מאירוע ביטחוני או אישי)

- הפרעה נפשית (לרבות שימוש בנתונים קיימים המיועדים לצורכי אבחון)
- בדיקה סוציומטרית (הערכת עמיתים) בקרב תלמידים
- עמדות סטריאוטיפיות (אמונות לגבי מאפיינים של קבוצה)
- אמונה דתית
- בדיקה רפואית או איסוף מידע רפואי (מתלמיד, מההורים, מהצוות החינוכי או ממאגרי מידע של ביה"ס)
- בדיקת נושא באמצעות צילומי וידיאו או הקלטות שמע של תלמידים במסגרת קבוצתית או כיתתית
- בדיקת נושא באמצעות התקשרות מקוונת מרחוק עם תלמידים
- איסוף מידע שכולו או חלקו מיועד להימסר לגורם מחוץ לצוות המחקר (כגון להורי התלמידים הנבדקים או לחברי צוות המוסד החינוכי)
- איסוף מידע מאחת מהאוכלוסיות האלה: ילדים בגני ילדים, תלמידים בחינוך המיוחד, מרכזי מחוננים או כיתות למחוננים
- הפעלת מכשיר או שימוש באביזר שאינו מצוי בשימוש שגרתי במוסד החינוך
- מחקר בביצוע של בעל תפקיד במטה/במחוז של משרד החינוך, שלא לצורך מילוי תפקידו
- מחקר בשיתוף נבדקים או על אודות נבדקים הכפופים לאחראי או לעורך הפעולה המחקרית, או התלויים בו בדרך אחרת, לרבות שימוש בנתונים שנאספו במסגרת פעולת חקר פנימית לתכלית אקדמית.

מסלול ב': "**המסלול הירוק לבדיקת בקשות להיתר**" למסלול זה ינותבו על ידי לשכת המדען הראשי הבקשות הכוללות מחקרים שייקבע כי אינם בין המקרים המורכבים הדורשים בדיקה מעמיקה של שיטות המחקר וכלי המחקר. זאת משום שאפיוניהם אינם עונים על אף אחד מהקריטריונים שצוינו לעיל.

בכל מקרה שבו יש לעורך המחקר השגה על המסלול שבקשתו נותבה אליו עליו לפנות ללשכת המדען הראשי בכתובת madan@education.gov.il **תוך שבעה ימים מיום סיווג הבקשה**, לצורך בחינת השגותיו.

- 4.2.2 בתום ההליך של בחינת עמידתה של הבקשה בנוהל זה תחליט לשכת המדען הראשי אם להתירה או לדחותה.
- 4.2.3 אם הוחלט להתיר את הבקשה, על עורך המחקר, על שותפיו למחקר ועל המנחה של עבודתו (במקרה שנדרש

מנחה) למלא את כתב ההתחייבות המוצג [בנספח 12](#), לחתום עליו ולהעלות אותו למערכת המקוונת כתוספת למסמכי הבקשה שהגיש.

4.2.4 מסמך ההיתר/הדחייה ייחתם דיגיטלית על ידי לשכת המדען הראשי ויופק באמצעות המערכת המקוונת.

4.3. ערעור על דחיית בקשה להיתר

4.3.1 ערעור על החלטה לדחיית בקשה להיתר יוגש על ידי הפונה באמצעות המערכת המקוונת תוך 14 יום ממועד הדחייה ויכלול פירוט של הנימוקים שבגינם הוא הוגש.

4.3.2 הערעור ייבחן על ידי המדען הראשי במשרד החינוך או על ידי בעל תפקיד רלוונטי אחר במשרד החינוך.

4.3.3 לפי שיקוליו, בעקבות בדיקת המסמכים והתייעצות עם החתום על מכתב הדחייה ועם בעלי תפקיד רלוונטיים נוספים במשרד ומחוצה לו, לפי הצורך, יקבל הדן בערעור החלטה מנומקת בכתב בנושא וישלח אותה לפונה באמצעות המערכת המקוונת, עם העתקים לכל הנוגעים בדבר.

4.4. בקשה להארכת היתר ו/או לשינוי בהיתר

4.4.1 הבקשה תתבצע באמצעות כניסה במערכת המקוונת לבקשה שהותרה ובחירת החלופה "בקשה להארכה/לשינוי".

4.4.2 אפשר להגיש בקשה להארכת היתר/לשינוי כל עוד לא חלפו חמש שנים ומעלה מהמועד שבו הופק ההיתר שהבקשה מתייחסת אליו. אם חלפו חמש שנים ומעלה, יש להגיש את הבקשה כחדשה.

4.4.3 במקרה שהבקשה מתייחסת להארכת תוקף ההיתר בלבד, יש לצרף אליה הצהרה מטעם עורך המחקר ומטעם המנחה הראשי של העבודה (אם עורך המחקר הוא סטודנט) שלפיה לא חל שינוי בתוכנית המחקר על כליה מאז ההיתר הקודם שהופק (את ההצהרה יש להגיש על גבי טופס שנוסחו מפורט [בנספח 11](#)).

4.4.4 יש לצרף לבקשה מסמך מטעמו של עורך המחקר או המנחה ובו הסבר לסיבת הבקשה להארכה/לשינוי.

4.4.5 אם הבקשה מתייחסת לשינוי, יש לפרט באופן ממצה את השינויים המבוקשים, ולצרף מסמך/ים הנוגעים/ים בדבר המתייחסים לשינויים הנ"ל (לדוגמה: נוסח שאלון המבוקש להוספה, נוסח מעודכן של מכתב פנייה להורים).

4.4.6 הבקשה תיבדק תוך בחינת השינויים (ככל שחלו) בהנחיות האתיות לביצוע מחקרים במערכת החינוך הנוגעים אליה מאז ההיתר הקודם שניתן בנושא.

4.5 אי-עמידה בכללים

4.5.1 בכל מקרה שיתברר, לאחר בדיקת הנושא על ידי לשכת המדען הראשי, כי עורך המחקר לא עמד בכללים המפורטים בנהל זה ו/או בהנחיות שנקבעו בכתב ההתחייבות ו/או בהיתר של לשכת המדען הראשי יינקטו נגדו הצעדים האלה:

- א. במקרה שיתגלו הפרות מהותיות הנוגעות לאיסוף נתוני המחקר ו/או לשימוש בהם יחויב עורך המחקר -
 - להעביר את הנתונים שאסף או שעשה בהם שימוש לגורם המוסמך לכך בלשכת המדען הראשי, בהתאם להנחיותיו של אותו גורם;
 - לא לעשות שימוש כלשהו בנתונים הנ"ל, ובכלל זאת לא לפרסמם בדרך כלשהי;
 - לא להגיש בקשה מחודשת להיתר לפרק זמן של שנתיים לפחות ממועד גילוי ההפרה.
- ב. אם ההפרות שלעיל יישנו, המשרד שומר לעצמו את הזכות לנקוט צעדים נוספים, ובכלל זה הרחקת עורך המחקר לצמיתות מכל פעילות מחקרית במערכת החינוך.

4.5.2 בכל מקרה שיתברר, לאחר בדיקת הנושא על ידי לשכת המדען הראשי, כי עורך המחקר ביצע פעילות מחקרית במוסדות חינוך או באמצעותם ללא היתר של לשכת המדען הראשי, יינקטו נגדו הצעדים האלה:

- א. עורך המחקר יחויב להעביר את הנתונים שאסף או שעשה בהם שימוש לגורם המוסמך לכך בלשכת המדען הראשי, בהתאם להנחיותיו של אותו גורם.
- ב. עורך המחקר יחויב לא לעשות שימוש כלשהו בנתונים הנ"ל, ובכלל זאת לא לפרסמם בדרך כלשהי ללא אישורה בכתב של לשכת המדען הראשי.
- ג. במקרה שנאסף מידע מתלמידים או על אודותיהם לא יותר לעורך המחקר להגיש בקשה להיתר לפרק זמן של שנה לפחות ממועד גילוי ההפרה.
- ד. אם ההפרה שלעיל תישנה, המשרד שומר לעצמו את הזכות לנקוט צעדים נוספים, ובכלל זאת הרחקת עורך המחקר לצמיתות מכל פעילות מחקרית במערכת החינוך.

- 4.5.3 לשכת המדען הראשי שומרת לעצמה את הזכות לנקוט צעדים נוספים אלה, כולם או מקצתם: הזמנת עורך המחקר לשיחת הבהרה בנוגע לחריגה שבפעולתו, דיווח על החריגה למוסד האקדמי שבמסגרתו הוגשה הבקשה, לנבדקים, להוריהם ולבעלי תפקיד במוסדות החינוך שבהם התגלתה ההפרה.
- 4.5.4 במוסדות חינוך שהתגלתה בהם הפרה בפעילות מחקרית שמנהל המוסד, בהתאם לתחומי אחריותו המפורטים בנהל זה, ו/או בעלי תפקיד אחרים במוסד החינוכי אחראים לה, יועבר הטיפול בעניינו של המנהל/בעל התפקיד הנוגע בדבר לאגף המשמעת וטוהר המידות במשרד החינוך.
- 4.5.5 מקרים שבהם אופי החריגה לכאורה מנוגד לחוק יובאו להכרעת הלשכה המשפטית של המשרד.